

DOI 10.51558/2490-3647.2021.6.2.359

UDK 159.923

Primljeno: 25. 02. 2021.

Pregledni rad

Review paper

Amra Džajić, Sena Družić, Dijana Sulejmanović

POSTPENALNA PODRŠKA MALOLJETNIM OSOBAMA S DELINKVENTNIM OBLICIMA PONAŠANJA

Statistički izvještaji pokazuju da je u bosanskohercegovačkom društvu sve veći broj registriranih maloljetnih delinkvenata. Cilj ovog rada je podsticanje istraživačkog interesa za kvalitetnije, opširnije ispitivanje i proučavanje ove pojave te mogućih efikasnijih rješenja u resocijalizaciji maloljetnih delinkvenata. Opserviranjem iz različitih aspekata i perspektiva pojava maloljetničke delinkvencije razmatra se s posebnim naglaskom na važnost kvalitetnog i dosljednog pružanja postpenalne podrške maloljetnim osobama delinkventnog ponašanja.

Ključne riječi: postpenalni tretman; maloljetne osobe; delinkventno ponašanje; podrška

UVOD

Prema dostupnim i analiziranim podacima u 2016. godini je na području Bosne i Hercegovine ukupno 427 maloljetnih osoba bilo obuhvaćeno odlukama tužilaštva, prema različitim grupama krivičnih djela. U 2017. godini bilo je 413, a u 2018. godini 380 prijavljenih punoljetnih učinitelja kaznenih djela.¹ Posljednji dostupni podaci koji se odnose na 2019. godinu pokazuju dalji trend opadanja u broju prijavljenih maloljetnih počinitelja krivičnih djela – 311 prijavljenih slučajeva čini pad od 18,16% u odnosu na 2018. godinu. Najviše krivičnih djela maloljetnih prijestupnika odnosi se na krivična djela protiv imovine.

¹ <http://fzs.ba/index.php/statisticke-oblasti/stanovnistvo-i-drustvene-statistike/pravosuđe>, pristupljeno 20. 04. 2020.

Maloljetnička delinkvencija društvu donosi mnogobrojne izazove i probleme. Ona pokazuje sliku socijalne sredine iz koje maloljetna osoba dolazi, ali i u koju se vraća po završetku eventualne rehabilitacije. Moglo bi se reći da fenomen maloljetničke delinkvencije dosta zorno oslikava stanje u kojem se nalazi neko društvo, tj. kako ono postupa – ili ne postupa – s maloljetnim osobama. Kada govorimo o maloljetničkoj delinkvenciji kao društvenoj pojavi, bitno je napomenuti da i životni stilovi jednog društva znatno utiču na ekspanziju ove društveno neprihvatljive pojave, a razlozi zašto dolazi do nje su mnogobrojni i obuhvataju širok spektar uzroka. Rad na prevenciji podrazumijeva zajedničko djelovanje i osnaživanje preventivnih programa za mlade, organizaciju njihovog slobodnog vremena, analize i revizije socijalnih politika te stalnu edukaciju, istraživanje i prije svega – pravovremeno djelovanje. Definisanje pojma maloljetničke (juvenilne) delinkvencije ili prijestupništva ima uporište u kriminološkim, pravnim, sociološkim, psihološkim i drugim pristupima etiologiji i fenomenologiji ovog oblika asocijalnog i socijalno patološkog ponašanja.

KRIVIČNO-PRAVNI POLOŽAJ MALOLJETNIH OSOBA S DELINKVENTNIM OBLICIMA PONAŠANJA

Položaj maloljetnih učinilaca krivičnih djela i prekršaja, tačnije njihov krivično-pravni status, u savremenim krivičnim zakonodavstvima značajno se razlikuje od statusa, tj. pravnog položaja, punoljetnih učinilaca krivičnih djela i prekršaja. Uzimajući u obzir posebne razvojne razlike, odnosno emotivne, psihofizičke i socijalne karakteristike maloljetne osobe, na drugačiji se način pristupa maloljetnom počiniocu krivičnog djela. Polazeći od pretpostavke da kod maloljetne osobe primjećeno socijalno neprihvatljivo ponašanje može biti kriza u razvoju i, kao takva biti uspješno prevaziđena, prednost se daje programima prevencije, a savremena zakonodavstva afirmiraju blaža kažnjavanja mladih u odnosu na odrasle počinitelje. Ovakav pristup je kombinacija kaznenog i rehabilitacijskog pristupa, koji se nadopunjuje filozofijom i praksom proizašlom iz novog restorativnog, tj. obnavljajućeg pristupa (Miroslavljević 2010), a čiji cilj nije samo smanjenje stope kriminaliteta nego i smanjenje negativnih posljedica kriminalnog ponašanja. U određenjima ključnih termina s kojima se susrećemo u području postpenalne podrške i zaštite maloljetnih osoba s delinkventnim ponašanjem, nalazimo da se *maloljetnikom* smatra osoba određenog uzrasta, posebnih biopsihičkih osobina, koja se razlikuje od djece i odraslih po stepenu emocionalne i intelektualne zrelosti (Buljubašić 2005: 18). Prema Zakonu o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku, čl. 2, stav 3,

maloljetnik je dijete koje je u vrijeme izvršenja krivičnog djela navršilo 16 godina, a nije navršilo 18 godina života (Sl. Novine FBiH, br. 7/2014 i 74/2020).

Delinkvencija (Vidanović 2006: 88), podrazumijeva ukupnost ljudskih ponašanja kojima se ugrožavaju osnovne društvene norme i vrijednosti. Delinkvenciju, prema sociološko-kriminološkom shvatanju, čine svi oblici ponašanja koje socijalna sredina smatra negativnim i neprihvatljivim, a na kraju tog kontinuuma se nalazi kriminalitet maloljetnika kao najteži oblik delinkventnog ponašanja (Popović-Čitić, Žunić-Pavlović 2005). Maloljetnička delinkvencija je socijalnopatološka pojava gdje se krivična djela čine od strane lica koja se u krivičnopravnom smislu smatraju djecom ili maloljetnicima (Bugarski et al. 2016: 61). Delinkventno ponašanje, može se reći, označava svjesno, voljno ponašanje koje je protivno različitim vrstama društvenih pravila – pravnim, moralnim, običajnim, vjerskim. U složenim diferenciranim društvima, najvažniji interesi društva obično se štite tako što se određena ponašanja zabranjuju krivičnim propisima kojima se takva ponašanja, kao i kazne predviđene za njihovo vršenje, precizno definišu (Ahmetović, Hasanović 2007).

Starosna dob maloljetne osobe za koju je utvrđeno delinkventno ponašanje ima veliki značaj kada je u pitanju pravosudna reakcija i reakcija sistema socijalne zaštite. Na osnovu uzrasta maloljetnika, određuje se i ostvarivanje različitih prava u zakonodavstvu, a starost je od posebnog značaja u krivičnom pravu, s obzirom da se na osnovu uzrasta određuje da li će neka osoba uopće odgovarati za učinjeno krivično djelo, koje joj se sankcije mogu izreći ukoliko jeste krivično odgovorna, koji tip krivičnog postupka će se prema njoj voditi, na koji način će se izvršavati krivične sankcije, kako će se zakonom definisati i praktično ostvarivati njihova svrha i slično (Buljubašić 2008). Poznato je da se maloljetnim licima sudi prema zakonskim odredbama koje su prilagođene starosnoj dobi lica, odnosno uzima se u obzir psihološki razvoj lica, a kako bi se mogle izreći određene sankcije za učinjeno djelo, zakonski okvir u ovom slučaju se uveliko razlikuje od suđenja odrasloj punoljetnoj osobi. Poznavanje i provođenje maloljetničkog pravosuđa je od velike važnosti za profesionalce kako bi mogli uspostaviti što konciznije intervencije, ali i da bi što bolje zaštitili prava i zastupali najbolje interese djeteta. Ujedinjene nacije su, polazeći od imperativa za očuvanjem prava djeteta, usvojile veliki broj akata, deklaracija i smjernica.

Konvencija o pravima djeteta (1989, prema Buljubašić 2008: 104) obavezuje državu na ugrađivanje prava iz Konvencije o pravima djeteta u domaće zakone i propise te provođenje mjera za njihovu realizaciju (Član 4.), upoznavanje djece i odraslih sa Konvencijom o pravima djeteta (Član 42.), kao i redovno izvještavanje Komiteta UN za prava djeteta o ostvarivanju prava iz Konvencije o pravima djeteta (Član 44.).

U Konvenciji o pravima djeteta su sadržane i smjernice pravosuđa za maloljetnike kojima se želi osigurati što bezbolniji i sigurniji pristup u toku suđenja maloljetnim delinkventima.

Postoji još nekoliko međunarodnih smjernica i pravila koji se bave problematikom maloljetničkog pravosuđa. Neki od ovih dokumenata doneseni su prije usvajanja Konvencije o pravima djeteta, tako da su neke odredbe u skraćenom obliku uključene u samu Konvenciju. *Standardna minimalna pravila UN-a za funkcionisanje pravosuđa za maloljetnike – Pekinška pravila (1985)* podrazumijevaju uspostavljanje progresivnog pravosudnog sistema za mlade u sukobu sa zakonom. *Smjernice UN-a za prevenciju maloljetničke delinkvencije – Rijadske smjernice (1990)* odnose se na stvaranje socijalne politike čiji je cilj zaštita i sprečavanje mladih osoba u kršenju zakona. *Pravila UN-a o zaštiti maloljetnika lišenih slobode – „JDL“ (1990)* predstavljaju zaštitu osnovnih prava i ustanovljavanje mjera da se osigura dostojanstvo i dobrobit djece i mladih lišenih slobode, bilo u zatvoru ili u drugim ustanovama (Buljubašić 2008).

Određene specifičnosti krivičnog procesa prema maloljetnim osobama omogućavaju očuvanje dječjih prava, a uz zadovoljavanje pravnog postupka – prema važećim krivičnim zakonima u Bosni i Hercegovini – maloljetnim učiniteljima krivičnih djela mogu se izreći sljedeće krivične sankcije: odgojne/vaspitne mjere, kazna maloljetničkog zatvora te mjere bezbjednosti. U zavisnosti od starosne dobi u vrijeme izvršenja krivičnog djela, izriču se i različite krivične sankcije:

- Maloljetniku koji je u vrijeme izvršenja krivičnog djela navršio četrnaest, a nije navršio šesnaest godina života, odnosno *mlađem maloljetniku*, mogu se isključivo i samo izreći *odgojne/vaspitne mjere*,
- Maloljetniku koji je u vrijeme izvršenja krivičnog djela navršio šesnaest, a nije navršio osamnaest godina života, odnosno *starijem maloljetniku*, mogu se izreći *vaspitne mjere* pod uslovima predviđenim krivičnim zakonom, a u nekim izuzetnim slučajevima se može izreći i *kazna maloljetničkog zatvora*,
- Kada uslovi koje predviđa krivični zakon zahtijevaju, maloljetniku se mogu izreći i *mjere bezbjednosti/sigurnosti*.

Maloljetniku se ne izriču mjere poput sudske opomene ili uslovne osude (Simović 2006).

POSTPENALNI TRETMAN MALOLJETNOG DELINKVENTA

Pojava delinkvencije ima svoje društvene uslovljenosti u složenosti društva, sukobima i nejednakostima u njemu, raskoraku između ličnih i općih interesa, a postoje i psihičke i biološke sklonosti nekih pojedinaca, odnosno psihološke i biološke determinante koje se tumače kao prediktori pojavnosti patološkog ponašanja. Maloljetnička delinkvencija je povezana sa pojavama socijalno patološke prirode i uključuje i kaznena djela, ali i oblike ponašanja koji nisu kriminalne prirode, ali se svakako smatraju socijalno neprihvatljivima kao što su zloupotreba narkotičkih sredstava (Siegel & Welsh 2010), skitničarenje ili bježanje od kuće (Kaufman & Widom 1999), nepoštivanje roditelja (Shoemaker 2008) i druga. Dalje, učestalost psihijatrijskih poremećaja kod delinkvenata je viša u odnosu na nedelinkventnu i nekliničku populaciju mladih, a najčešće se radi o poremećajima ponašanja, poremećajima u vidu protivljenja i prkosa, poremećajima ličnosti u razvoju te hiperkinetskom poremećaju, pri čemu stopa komorbiditeta iznosi i do 80% (Sailas et al 2005). Individualni značajni faktori, odnosno uzročnici i okidači pojave oblika delinkventnog ponašanja kod maloljetnih osoba su slabo školsko postignuće, hiperaktivnost i deficit pažnje, afektivna hladnoća i hostilnost roditelja te kriminalitet i alkoholizam u porodici (Šobot et al. 2010).

Postpenalni tretman predstavlja posljednju fazu procesa resocijalizacije kojom se ovaj proces i okončava (Macanović i Nadarević 2014). Ukoliko se ovaj proces ne sprovodi, bilo zbog neadekvatnih programa ili nemogućnosti da se pomogne zatvorenicima, može doći do recidivizma. Sama priprema za izlazak zatvorenika vrši se u okviru tretmana koji se sprovode u zatvoru, a ne na otpusnim odjeljenjima, budući da mnoge kazneno popravne ustanove ne raspolažu takvim odjeljenjima. Neadekvatna priprema za povratak maloljetnog delinkventa u socijalnu sredinu koja ni ranije nije bila podržavajuća za njega može ne samo rezultirati recidivizmom nego učvrstiti pojavnost kognitivnih distorzija o svijetu kao nesigurnom i neizvjesnom mjestu gdje pojedinac – šta god da učini, ne može uticati na odnos drugih prema njemu pri čemu počinj u dominirati proizvoljno zaključivanje, selektivno fokusiranje, uopćavanje i pretjerivanje kao obrasci mišljenja i bazična, jezgrovna i teško promjenljiva uvjerenja (Sulejmanović 2012). Također, maloljetni prijestupnici čine idealne mete da i sami postanu viktimizirani, a situacija u kojoj je prijestupnik istovremeno i žrtva manje je vjerovatno da će uopće biti prijavljena od strane žrtve (Vasiljević Prodanović 2017).

Odgovor savremenog društva na pojavu maloljetničke delinkvencije podrazumijeva tzv. Socijalno-razvojni model, koji naglašava važnost rehabilitacije, uz

primjenu efikasnih preventivnih programa i kvalitetnu postpenalnu zaštitu koja uključuje kognitivno-bihevioralne psihoterapijske intervencije osnaživanja samog pojedinca, ali i aktivno uključivanje porodice, društvene zajednice i cjelokupnog krivično-pravosudnog sistema (Šobot et al. 2010).

Postpenalna pomoć može biti unutarinja – u vidu neposredne pripreme za otpust iz penalne ustanove te vanjska koja se pruža odmah po otpustu (Mahmutović, Hasanbegović 2007). Pri pružanju vanjske postpenalne podrške, važno je omogućiti korisniku moralnu podršku u svakodnevnim situacijama – poboljšanju odnosa s roditeljima i članovima porodice, ustrajavanju na socijalno prihvatljivim oblicima ponašanja, razvijanju socijalnih vještina i slično. Kroz programe postpenalne podrške maloljetnika bi se moglo poučavati vještinama koje mogu povećati njegove šanse na tržištu rada, ohrabrivati ga u situacijama kada se izazovi procjenjuju složenijim od snaga i vještina kojima trenutno raspolaže te ga poticati na razvijanje boljih, pozitivnijih odnosa sa svojom socijalnom okolinom.

Postpenalni tretman se temelji na terapijskom radu sa maloljetnim licima u periodu *nakon* izvršenja krivične sankcije ili u periodu pred prestanak iste. Najčešće su to pripreme za osposobljavanje maloljetne osobe za povratak u vlastitu sredinu, poboljšanje uslova za život, sprečavanje recidivizma te otklanjanje svih potencijalnih uzroka i opasnosti od pojave maloljetničke delinkvencije. Postepenalni tretman može se posmatrati i kao dio tercijarne prevencije koja je usmjerena na maloljetnike kod kojih se već ispoljilo delinkventno ponašanje. Zbog neprilagođenih uvjeta i neadekvatnih ustanova gdje borave maloljetnici, često ovakav vid tretmana bude zanemaren, gotovo izostavljen. Postpenalni tretman treba da uključuje prije svega aktivno i organizirano djelovanje svih institucija zajedno sa multidisciplinarnim timom koji je uključen u razne programe i radionice. Programi koji se provode sa maloljetnicima su usmjereni prvenstveno na njihovo osposobljavanje za preuzimanje vlastite odgovornosti za život, djela te vlastito zdravlje i dobrobit. Kroz terapijski rad sa edukovanim stručnjacima razvijaju se i osnažuju osobine poput samopouzdanja i samopoštovanja te podizanje svijesti o ulozi roditelja u njihovim životima. Također, važan segmenat u tretmanu jeste i komunikacija na relaciji roditelj-dijete, gdje oba člana dijade zajednički učestvuju u poboljšanju komunikacije.

U periodu trajanja postpenalne zaštite, osoba može da sebi postavi jasne ciljeve pri povratku u lokalnu sredinu i usvoji nove obrasce ponašanja radi lakše adaptacije na život nakon institucionalnog tretmana. U ovom procesu je neophodno učešće stručnjaka poput socijalnog pedagoga, psihologa, pedagoga, socijalnih radnika, zdravstvenih radnika i drugih pomagajućih profesija, a u cilju što bolje resocijalizacije

maloljetne osobe. Nakon toga, vodeću ulogu preuzima i porodica sa roditeljima kao glavnim akterima u tretmanu. Roditeljima je, također, potrebna podrška i uputa na koji način postupati i pomoći djetetu. Često zbog emocionalne privrženosti roditelji nisu u stanju ispoštovati sve tačke tretmana pa je pomoć stručnjaka neophodna. Lokalna zajednica, također, ima značajnu ulogu u postepenom tretmanu. U saradnji sa vladinim i nevladinim sektorom, može se itekako poboljšati kvalitet života za maloljetnu osobu koja je delinkventnog profila. U tom kontekstu, u opisu njihovog djelovanja i odgovornosti jeste podizanje svijesti o prisutnosti maloljetničke delinkvencije, osposobljavanje mladih ljudi za samostalno djelovanje te pružanje adekvatne podrške maloljetnim osobama koje ispoljavaju socijalno nepoželjna i neprihvatljiva ponašanja, uz insistiranje na postepenom tretmanu.

UMJESTO ZAKLJUČKA: IMA LI RESOCIJALIZACIJE BEZ POSTPENALNE BRIGE ZA MALOLJETNOG DELINKVENTA?

Fenomen maloljetničke delinkvencije potrebno je posmatati prvo kao ponašanje maloljetne osobe, a tek onda kao oblik asocijalnog ponašanja. Socijalnopatološka, društveno neprihvatljiva i nepoželjna ponašanja, koja nanose štetu grupi, onemogućavaju pojedinca da ispolji svoje kvalitete, ostvari svoje potrebe i ciljeve, razvija i prenosi vrijednosti na druge, proučavaju stručnjaci različitih profila i usmjerenja.

Faktori koji se obično navode kao rizični za pojavnost maloljetničke delinkvencije mogu, u isto vrijeme, predstavljati i protektivne, odnosno faktore zaštite. Uz izuzetak faktora ličnih karakteristika koje nisu podložne promjeni, unapređivanju i rastu, porodične relacije, podržavajuća socijalna sredina, potičući prijateljski odnosi i međuvršnjačka podrška, uključenost u lokalnu zajednicu te dostupnost, kvalitet i dosljednost preventivnih programa mogu se koristiti za jačanje efekata pruženog postepenog tretmana i, umjesto slabosti, biti najveća snaga osobe koja napušta delinkventno ponašanje i gradi budućnost izvan granica socijalne patologije. Pritom, ne treba biti zanemarena okolnost da kazna za učinjeno djelo maloljetnoj osobi istovremeno znači i odvajanje od porodice i vršnjačke socijalne grupe, izloženost nasilju starijih kažnjenika, primoranost na poslušnost, ali i trajno obilježavanje devijantnošću. Recidivizam među maloljetnim delinkventima osnovni je pokazatelj neuspješnosti mjera resocijalizacije, ali i neodgovarajuće ili nepostojeće podrške od strane socijalne sredine. Povratak u socijalnu sredinu koja je, u manjoj ili većoj mjeri, bila podržavajuća za razvijanje i opstajanje delinkventnog ponašanja mora, neizostavno, biti praćen

promjenama i u toj sredini. Jedan od najvećih izazova u pružanju postpenalne podrške jeste dobrovoljnost učešća samog maloljetnika. Maloljetnik koji ne želi stručnu pomoć, čini to nastojeći izbjeći stigmatiziranje od strane društva, ili pak sam smatra da mu pomoć i podrška drugih uopće nije potrebna. Aktivnost maloljetnika zainteresovanog za prihvatanje svih benefita koje postpenalna podrška može podrazumijevati odnosi se, prije svega, na spremnost za nastavkom školovanja ukoliko je ono prekinuto, ali i na spremnost da preispita i napusti ranije navike, vrijednosti i modele ponašanja sa kojima se identificirao i koje je oponašao u činjenju socijalno neprihvatljivih djela.

Ulaganje u prevenciju i pronalaženje odgojnih i drugih metoda kojima je neželjeno ponašanje djece i mladih moguće usmjeriti prema drugim, društveno prihvatljivim i individualno konstruktivnijim modelima ponašanja svakako doprinosi kvaliteti života društva u cjelini. Ciljano socijalno ulaganje u programe prevencije treba biti dio javne politike koja se temelji na univerzalnosti prava i povećanju jednakih prilika za sve. Da bi se to unaprijedilo neophodna je saradnju između odgojno-obrazovnog sistema, sistema socijalne zaštite i penalnih ustanova, kako bi detektiranje mladih osoba sa poremećajem u ponašanju bilo sistemski riješeno, što bi utjecalo i na razvoj sistema podrške u odgojno-obrazovnim i socijalnim ustanovama, kao i na smanjenje recidivista maloljetnih osoba.

LITERATURA

1. Ahmetović, Amir, Mersed Hasanović (2007), *Rječnik pojmova iz sociologije, demokratije i ljudskih prava*, Bosanska medijska grupa, Tuzla
2. Bugarski, Tatjana, Branislav Ristivojević, Mirjana Pisarić (2016), "Faktori maloletničkog kriminaliteta – značajni egzogeni faktori i njihove praktične implikacije u sudskom postupku", *Sociološki pregled, L (1)*, 59-89.
3. Buljubašić, Suada (2008), *Maloljetnička delinkvencija* (drugo dopunjeno izdanje), DES, Sarajevo
4. Buljubašić, Suada (2005), *Maloljetnička delinkvencija*, Arka Press, Sarajevo
5. Federalno ministarstvo rada i socijalne politike (2019), *Konvencija o pravima djeteta*, infof@fmrsp.gov.ba
6. Kaufman, Jeanne G., Cathy Spatz Widom (1999), "Childhood victimization, running away, and delinquency", *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 36 (4), 347-370.

7. Macanović, Nebojša, Damir Nadarević (2014), *Penološka andragogija*, Evropski defendologija centar za naučna, politička, ekonomska, socijalna, bezbjednosna, sociološka i kriminološka istraživanja, Banja Luka
8. Maloić, Snježana (2020), "Pojam i značaj poslijepenalne zaštite – koga štiti, zašto i kako?", *Kriminologija & socijalna integracija*, 28 (1), 11-46.
9. Miroslavljević, Anja (2010), "Modeli restorativne pravde u svijetu za mlade u sukobu sa zakonom i pregled istraživanja njihove učinkovitosti", *Kriminologija i socijalna integracija*, 18 (1), 53-64.
10. Popović-Čitić, Branislava, Vesna Žunić-Pavlović (2005), *Prevenција prestupništva dece i omladine*, MPIS RH i PDS, Beograd
11. Sailas, Eila S., Benjamin Feodoroff, Matti Virkkunen, Kristian Wahlbeck (2005), "Mental disorders in prison populations aged 15-21: national register study of two cohorts in Finland", *British Medical Journal*, 330, 1346-1365.
12. Shoemaker, Donald J. (2008), *Juvenile Delinquency*, Rowman & Littlefield publishers, Inc., USA
13. Siegel, Larry, Brandon Welsh (2010), *Juvenile Delinquency: The Core*, Wadsworth Publishing, 4th Edition.
14. Simović Miodrag (2006), *Krivično procesno pravo II*, PPGP Comesgrafika, Banja Luka
15. Sl. Novine FBiH, br. 7/2014 i 74/2020.
16. Sulejmanović, Dijana (2012), "Kognitivno-bihejvioralna terapija u radu sa prasuicidantima", u: Kolenović-Đapo, J. et al. (ur.), *Zbornik radova Drugog kongresa psihologa Bosne i Hercegovine sa međunarodnim učesćem*, Društvo psihologa RS, Banja Luka, 125-133.
17. Šobot, Valentina, Svetlana Ivanović-Kovačević, Jasminka Marković, Jelena Srdanović-Maraš, Gordana Mišić--Pavkov (2010), "Maloletnička delinkvenција", *Engrami*, 32(3), 53-61.
18. Vasiljević Prodanović, Danica (2017), "Maloletni prestupnik kao žrtva kriminala", *Specijalna edukacija i rehabilitacija*, 16 (3), 371-388.
19. Vidanović, Ivan (2006), *Rečnik socijalnog rada*, autorsko izdanje, Beograd

INTERNET STRANICE:

1. <http://fzs.ba/index.php/statisticke-oblasti/stanovnistvo-i-drustvene-statistike/pravosude/> preuzeto: 20.04.2020./18:00/

POSTPENAL SUPPORT FOR MINORS WITH DELINQUENT BEHAVIORS

Summary:

Statistical reports show that there is an increasing number of registered juvenile delinquents in the society of Bosnia and Herzegovina. The aim of this paper is to stimulate interest in better and more extensive research and study of this phenomenon and possible relevant solutions in the resocialization of juvenile delinquents. Many aspects and perspectives on the occurrence of juvenile delinquency permeate this work, with special accent on the importance of quality and consistent provision of post-penal protection to juveniles with delinquent behavior.

Keywords: postpenal treatment; juvenile; delinquent behavior; support

Adrese autorica
Authors' address

Amra Džajić
Sena Družić
Dijana Sulejmanović

Univerzitet u Bihaću
dzajica15@gmail.com
sena_druzic@yahoo.ca
dijana.sulejmanovic@ipf.unbi.ba